

УДК 355.233.2

СИСТЕМА ПЕРЕВІРКИ ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Артур ОДЕРОВ, Ігор ШЛЯМАР, Андрій БАЛДЕЦЬКИЙ

*Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
Командування Сухопутних військ Збройних сил України,
Військовий інститут Київського національного університету імені Т. Шевченка*

Анотація. У статті проведено аналіз системи перевірки й оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців збройних сил іноземних держав, зважені і оцінені найважливіші складові цих систем (зміст фізичної підготовки, перевірка й оцінювання, підготовка спеціалістів) та чинники, які визначають формування системи фізичної підготовки збройних сил. Також проведено порівняльний аналіз структури, змісту системи перевірки й оцінювання фізичної підготовленості курсантів ВНЗ провідних іноземних держав. Виявлено основні недоліки в системі перевірки й оцінювання фізичної підготовки (ФП) курсантів ВНЗ Збройних сил України (ЗСУ) та можливі шляхи їх вирішення. Визначено перспективу подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова. оцінювання, контроль, перевірка, тест, військовослужбовці, фізична підготовленість.

Постановка проблеми. Система перевірки й оцінювання надає можливість на будь-якому етапі процесу фізичної підготовки визначити рівень розвитку фізичних якостей і рухових навичок, оцінити його з точки зору поставлених завдань, внести необхідні корективи в засоби й методи фізичної підготовки.

Провідною концепцією системи перевірки й оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців повинна бути теорія переносу фізичних якостей, яка у практичному відношенні виявляється в позитивному впливі тих чи інших фізичних якостей на виконання роботи в умовах ведення бойових дій.

У період реформування Збройних сил України з'явилася можливість відмовитися від застарілих методів перевірки й оцінювання фізичної підготовленості і впровадити найефективніші способи оцінювання й організації перевірки курсантів у ВНЗ ЗС України.

Актуальним було б перед розробкою нових технологій системи перевірки й оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців дослідити та проаналізувати систему перевірки й оцінювання фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил провідних країн НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вчених довели [5], що наявна дотепер система перевірки й оцінювання фізичної підготовленості у ВНЗ має низку позитивних моментів, проте багато в чому не відповідає сучасним вимогам. Визначено, що до основних недоліків наявної системи перевірки й оцінювання фізичної підготовленості курсантів ВНЗ належать такі:

- наявність строго визначених нормативів (нормативний підхід до оцінювання фізичної підготовленості ставить військовослужбовців у жорсткі рамки, не забезпечує подальшого фізичного вдосконалення, зводить процес фізичної підготовки до виконання лише затверджених нормативів, не надає можливості для об'єктивного оцінювання істинного рівня фізичної підготовленості) [2];

- підпорядкованість оцінки фізичної підготовленості підрозділу рівню фізичної підготовки окремих категорій військовослужбовців (непоодинокі випадки свідчать, що якщо в підрозділі є один офіцер і один прапорщик, які при перевірці отримують незадовільні оцінки, загальна оцінка знижується з "добре" до "незадовільно") [4];

- недостовірність рівня фізичної підготовки підрозділу (оцінка підрозділу визначається не від числа призначених на перевірку, а від числа перевірених) [1];

- зрівнювання нормативів для різних курсів навчання у військових навчальних закладах (індивідуальна оцінка фізичної підготовленості зрівнює військовослужбовців, які мають зовсім різний рівень підготовки) [3];

- оцінювання рівня розвитку загальної фізичної підготовленості курсантів упродовж усього періоду навчання [4].

Визначено, що наявна система перевірки й оцінювання фізичної підготовленості не враховує індивідуальних особливостей курсантів, не створює передумов для подальшого фізичного вдосконалення, не стимулює заняття фізичною підготовкою і не забезпечує об'єктивності в оцінюванні рівня фізичної підготовленості курсантів, які навчаються за різними військовими спеціальностями [2, 4].

Мета дослідження: полягає в проведенні аналізу системи перевірки та оцінюванні фізичної підготовленості військовослужбовців збройних сил іноземних держав.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання:

1. Провести аналіз системи перевірки й оцінювання фізичної підготовки кадетів ВНЗ провідних країн іноземних держав.

2. Порівняти структуру та зміст системи перевірки й оцінювання фізичної підготовки кадетів провідних країн іноземних держав.

Основний матеріал дослідження. Вивчаючи систему перевірки й оцінювання фізичної ВНЗ СВ найбільш розвинутих у військовому відношенні країн можна зазначити, що вона умовно ділиться на три рівні (табл. 1) [5]:

- перший рівень – перевірка за основними руховими здібностями, де в кадетів перевіряється ступінь фізичної підготовленості за допомогою Єдиного армійського тесту “Фізична готовність”;

- другий рівень – визначення рівня розвитку військово-прикладних навичок, які є специфічними для кожного роду Сухопутних військ. На другому рівні для перевірки використовуються тести фізичної придатності;

- третій рівень – визначення рівня спеціальних якостей і рухових навичок у поєднанні з виконанням військово-професійних прийомів і дій, а також із стрільбою зі штатної зброї. При цьому перевіряється стійкість військово-професійних навичок на тлі великих фізичних навантажень.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика структури та змісту системи перевірки та оцінювання фізичної підготовки кадетів ВНЗ провідних іноземних держав

Рівні перевірки та оцінювання підготовленості	Країни, тести, періодичність перевірки			
	США	Великобританія	Франція	Німеччина
Загальна фізична	Єдиний армійський тест “Фізична готовність” 2 рази на рік	Тест вихідних фізичних можливостей 2 рази на рік	Комплекс індивідуальних тестів 2 рази на рік	Тест «фізичної придатності», «солдатські змагання» 1 раз на рік
Військово-прикладна	Тести фізичної придатності СВ ВПС ВМС МП 2 рази на рік	Тест «базової фізичної придатності» 2 рази на рік	Тести фізичної готовності за видами ЗС і родами військ 2 рази на рік	Нормативи значка «Спортивні та військові досягнення» 1 раз на рік
Спеціальна	Курси підготовки до ведення бойових дій у пустелі, джунглях, Арктиці тощо (усього 11) 1 раз на рік	Тест «бойової фізичної готовності» за видами ЗС і родами військ 2 рази на рік	Курс «командо» 1 раз на рік	Подолання перешкод, маршова підготовка, рукопашний бій 2 рази на рік

Після аналізу встановлено, що основними контрольними вправами в англійській армії є крос на 2 милі без перерви перехід на біг на 1 милю з подоланням двох перешкод висотою 6 і

9 футів (1,8 і 2,7 м). Особливе значення надається курсу ближнього бою, який передбачає навчання швидкісної стрільби навскидку, використання холодної зброї і прийоми бою без зброї. Типовими вправами цього курсу є стрільба, метання ножа або нанесення ударів по групі манекенів, причому враховуються не тільки результати, але і час.

Велика увага приділяється психологічному відбору військовослужбовців (курсантів). За допомогою спеціальних тестів і повсякденного спостереження виявляються особисті якості, які можуть вплинути негативним чином на професійну ефективність військовослужбовців. Усі випадки вияву нерішучості, боязні і подібних слабостей суворо караються. Водно час стимулюється вияв твердості, агресивності й жорстокості.

Результати всіх видів перевірки фіксуються в індивідуальній картці фізичної готовності. Невиконання контрольних нормативів «базової фізичної придатності» або «бойової фізичної готовності» спричиняє зниження оплати військовослужбовців-професіоналів.

Англійське командування вважає, що поєднання матеріальної зацікавленості і привабливості занять стимулює найкращим способом досягнення високого рівня фізичної готовності професійної армії.

Проаналізувавши зміст системи та контролю фізичної підготовленості курсантів ВНЗ СВ США встановлено, що основна увага приділяється на розвиткові загальної, військово-прикладної та спеціальної підготовки.

Загальна фізична підготовка. Перевірка проводиться за єдиним армійським тестом “Фізична готовність” (АТФП) 2 рази на рік. За Наставною (статутом) з фізичної підготовки FM 3-0 у ВНЗ США введено спрощений тест визначення ступеня фізичної готовності із 3 вправ:

- 1) згинання-розгинання рук в упорі лежачи за 2 хв;
- 2) піднімання тулуба з положення лежачи в сід за 2 хв;
- 3) біг на 2 милі (3218 м).

У випадку невиконання хоча б однієї вправи, навіть при перевищенні необхідної суми балів, тест вважається невиконаним.

Військово-прикладна підготовка. Перевірка проводиться за тестами фізичної придатності за видами збройних сил та родами військ 2 рази на рік.

До військово-прикладних розділів фізичної підготовки в армії США належать рукопашний бій, подолання перешкод, здійснення марш-кидоків і плавання зі зброєю і спорядженням.

Спеціальна підготовка. Перевірка проводиться за курсами підготовки до ведення бойових дій у пустелі, джунглях, Арктиці тощо (усього 11) 1 раз на рік. До них належать “Курс зміцнення”, “Курс впевненості”, “Курс пригод”, “Курс амфібійної підготовки”, “Курс повітряно-штурмової підготовки”, “Тест виживання на воді”, “Курс підготовки до бойових дій у джунглях”.

Нормативи спеціальних курсів, як правило, значно вищі за вимоги тесту фізичної готовності. У ці курси входять ізометричні вправи, степ-тест, крос із орієнтуванням і подолання спеціальної смуги перешкод (у польовій формі, зі зброєю й спорядженням). Ці курси проводяться в спеціальних навчальних центрах упродовж 3 тижнів.

Проаналізувавши зміст системи та контролю фізичної підготовки курсантів ВНЗ СВ Франції встановлено, що зміст системи фізичної підготовки та контролю подібний до змісті ФП ВНЗ СВ США, за винятком вправ, які застосовуються під час здійснення перевірки фізичної підготовленості військовослужбовців.

Загальна фізична підготовка. Перевіряється за комплексом індивідуальних тестів 2 рази на рік. Кадети обов’язково перевіряються за вправами 5 та 6, за рештою вправ – факультативно.

Військово-прикладна фізична підготовка. Перевіряється за тестами фізичної готовності за видами збройних сил і родами військ 2 рази на рік.

Спеціальна фізична підготовка. Курс «командо» – перевірки проводяться 1 раз на рік. Цей курс за програмою проходять усі кадети. Курс є комплексом прийомів і дій, що виконуються в умовах підвищеної небезпеки ризику та пов’язані зі значними фізичними і психічними навантаженням.

До змісту системи та контролю фізичної підготовки військовослужбовців (курсантів) ВНЗ СВ Німеччини входять загальна, військово-прикладна та фізична підготовка.

Загальна фізична підготовка. Перевірка проводиться за тестами “Фізична придатність” та “Солдатські змагання” – 1 раз на рік. Тест “Фізична придатність” призначено для визначення рівня й динаміки розвитку основних фізичних якостей усіх кадетів.

Усі вправи виконуються у спортивному одязі. Тест виконується протягом трьох днів. Оцінювання результатів проводиться за 6-бальною шкалою, що має проміжні десяткові градації.

Обов'язковим масовим видом перевірки фізичної підготовки особового складу бундесверу є “Солдатські змагання”, які проводяться один раз на рік на рівні рот і рівних їм підрозділів. Для всіх кадетів участь у змаганнях обов'язкова. До змісту належать такі вправи: біг на 100 м, стрибок у довжину з розбігу, штовхання ядра (7,25кг) і біг на 5000 м. Необхідною умовою участі в цих змаганнях вважається систематичне відвідування занять і тренувань протягом найближчих 6 тижнів.

Військово-прикладна підготовка. Перевірка здійснюється за нормативами значка “Спортивні та військові досягнення” 1 раз на рік. Зміст нормативів значка включає поряд із спортивними вправами й військово-прикладні: чотири вправи програми “Військово-прикладні вправи” (марш-кидок на 15–30 км і стрільба зі штатної зброї); плавання 300 м або біг 400 м або лижні перегони на 10 км, або поштовх штанги на вибір того, хто здає.

Положення передбачає значки трьох ступенів. Проводиться упродовж 2–3-х днів: вправи 1 і 2 – обов'язкові, вправи 3 – за вибором. Крім перелічених видів перевірки фізичної підготовки, у бундесвері існують декілька додаткових: виконання нормативів, нормативів спортивного й прикладного плавання, масових лижних змагань тощо. Результати всіх видів перевірки записують у індивідуальну картку обліку, що поряд з іншими документами служить підставою для визначення рівня загальної готовності кожного кадета.

Спеціальна фізична підготовка. Перевіряється подолання перешкод, маршова підготовка, рукопашний бій 2 рази на рік.

Висновки й перспективи подальших пошуків. Порівняльний аналіз структури та змісту системи контролю фізичної підготовленості військовослужбовців (курсантів) ЗС США, Франції, Великобританії та Німеччини виявив як спільні, так і розбіжні риси. Але треба зазначити, що у всіх ВНЗ СВ значну увагу приділяють контролю фізичної підготовленості кадетів та рівню їх відповідності вимогам професійної діяльності; високий рівень вимог як до загальної, так і до спеціальної фізичної підготовленості кадетів, а також встановлено чітку диференціацію нормативів відповідно до специфіки військової служби. Така багаторівнева система перевірки й оцінювання підготовки у ВНЗ держав іноземних держав заснована на бальній системі, що дає чітке уявлення про ступінь фізичної готовності військ. Успіхи оцінюються не тільки наказом по частині, але і підвищенням оплати.

Таким чином, ми досягаємо вимог НФП, що кожний командир (начальник) повинен систематично залучати своїх підлеглих до участі у змаганнях, організовувати їх підготовку, досягати максимального охоплення військовослужбовців.

Список літератури

1. Глазунов С. І. Експрес-контроль спеціальної фізичної підготовленості військовослужбовців механізованих підрозділів сухопутних військ : автореферат дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Сергій Іванович Глазунов ; НУФВіСУ – К., 2003. – 20 с.
2. Бородин Ю. А. Эффективность физической подготовки в системе военно-профессионального обучения и пути ее повышения / Ю. А. Бородин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. за ред. С. С. Єрмакова. – Х.; 2003. – № 10. – С. 62–63.
3. Леонтьев В. П. Нормативное обеспечение физической подготовки курсантов высших военно-учебных заведений Сухопутных войск Министерства обороны Украины : авто-

реф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Физическая культура, физическое воспитание различных групп населения» / В. П. Леонтьев. – К., 2000. – 22 с.

4. Романчук С. Фізична підготовка в сухопутних військах збройних сил провідних держав НАТО / Сергій Романчук, Віктор Романчук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. у галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2010. – Вип. 14, т. 2. – С. 302-306.

5. Утенко В. Н. Влияние физической подготовки на служебное положение военнослужащих иностранных армий / В. Н. Утенко, В. А. Щеголев // Материалы докл. итоговой конф. за 2001 год. – Л. : ВДКИФК, 2001. – С. 15–20.

СИСТЕМА ПРОВЕРКИ И ОЦЕНКИ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ ИНОСТРАННЫХ СТРАН

Артур ОДЕРОВ, Игорь ШЛЯМАР, Андрей БАЛДЕЦКИЙ

*Академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного,
Командование Сухопутных войск Вооруженных сил Украины,
Военный институт Киевского национального университета имени Т. Шевченка*

Аннотация. В статье проведено анализ системы проверки и оценки физической подготовки военнослужащих Вооруженных сил иностранных государств, уровневены и оценены наиболее важные составляющие этих систем (содержание физической подготовки, проверка и оценка, подготовка специалистов), а также показатели, которые определяют формирование системы физической подготовки Вооруженных сил, а также проведено сравнительный анализ структуры, содержания системы проверки и оценки физической подготовки курсантов вузов ведущих иностранных государств. Определены основные недостатки в системе проверки и оценки физической подготовки (ФП) курсантов вузов Вооруженных сил Украины (ВСУ) и возможные пути их решения. Определены перспективы дальнейших исследований в данной области.

Ключевые слова: оценка, контроль, проверка, тест, военнослужащие, физическая подготовленность.

TESTING AND EVALUATION SYSTEM OF THE PHYSICAL PREPAREDNESS SERVICEMEN IN THE ARMED FORCES OF FOREIGN COUNTRIES

Artur ODEROV, Ihor SHLYAMAR, Andriy BALDETSKYI

*The Army Academy named after Hetman Petro Sahaidachnyi,
Land Forces Command of the Armed Forces of Ukraine,
Military Institute of Kiev National University named after T. Shevchenko*

Abstract. The article presents an analysis of testing and evaluation system of the servicemen physical preparedness in the Armed Forces of foreign countries. The most important components of these systems were assessed (content of the physical training, testing and evaluation, preparation of specialists) as well as factors that determine the formation of physical training system in the Armed Forces, and the comparative analysis of structure, and content of testing and evaluation system of cadets physical preparedness in higher educational institutions of the leading foreign countries was conducted. The basic flaws in testing and evaluation system of cadets physical preparedness in higher educational institutions of the Armed Forces of Ukraine were discovered, and possible ways of their solution were found. The prospect for further research in this area was determined.

Key words: evaluation, control, check, test, servicemen, physical preparedness.